

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 กำหนดว่า รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจ ในกิจการท้องถิ่น ได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และระบบสาธารณสุข โภค และสาธารณูปการ ตลอดจน โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุขในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น และสืบได้จากรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากที่สุดทั้งยังมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ จะเห็นได้จาก รัฐธรรมนูญ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ กล่าวคือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาลงคะแนนเสียงเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ใดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ที่พ้นจากตำแหน่ง (มาตรา 286) และให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ (มาตรา 287)

อีกทั้งมีเจตนารมณ์อย่างชัดเจนในเรื่องการกระจายอำนาจของรัฐสู่ท้องถิ่น โดยกำหนดหลักการและแนวทางเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างละเอียด กล่าวคือ ในด้านหลักการรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และให้การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้เท่าที่จำเป็นและต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม (มาตรา 282 มาตรา 283 และมาตรา 284) ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระมากขึ้น และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ส่วนแนวทางการกระจายอำนาจ รัฐธรรมนูญได้กำหนดวิธีการและขั้นตอน

ในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างละเอียด โดยบัญญัติว่า ให้มีกฎหมาย กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสาระสำคัญคือ การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง และการจัดสรรสัดส่วนภาษีและ อากาศระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงการหน้าที่ของรัฐกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองเป็นสำคัญ (มาตรา 284)

การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจ ทางการปกครองของรัฐ โดยการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์กรนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาลกลาง แต่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของการกระจาย อำนาจนั้น ในประการแรก จะต้องมีการแยกหน่วยงานออกไปเป็นองค์กรนิติบุคคลอิสระจาก องค์กรของรัฐบาลกลาง ประการที่สอง ต้องมีการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาทำ หน้าที่ในการบริหารองค์กรนี้ และประการสุดท้าย คือ ต้องเป็นองค์กรที่มีอำนาจเป็นอิสระ (autonomy) ในการดำเนินกิจการตามอำนาจหน้าที่ได้เอง โดยไม่ต้องรับคำสั่งหรืออยู่ใต้การบังคับ บัญชาของรัฐบาล

แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยเกิดขึ้นมา นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงมีพระราชดำริให้ตราพระราช กำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ. 116 (พุทธศักราช 2440) ต่อมาได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลแห่งที่สอง คือ สุขาภิบาลท่าลอมที่จังหวัดสมุทรสาครตามพระบรมราชโองการ ร.ศ. 124 (พุทธศักราช 2448) ภายหลังสืบเนื่องจากผลปฏิบัติงานที่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยจึงมีการตราพระราชบัญญัติจัด สุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 (พุทธศักราช 2451) เพื่อจัดตั้งสุขาภิบาลตามหัวเมืองต่าง ๆ (ชวงส์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 51 - 53)

ในด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังได้ระบุไว้ในหมวด 9 รวมทั้งหมด 9 มาตรา อันเริ่มตั้งแต่มาตราที่ 282 ถึงมาตรา 290 ซึ่งโดยรวม แล้วพบว่ามาตราทั้งหมดกล่าวถึงการที่รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานใน การจัดการตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงาน บุคคล การเงิน การคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ โดยรัฐบาลเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ใน การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็นภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นรากหญ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวพันกับการบริหารจัดการซึ่งจะเป็นประโยชน์ของชาติในภาพรวม จึงต้องสนับสนุนและ เสริมสร้างความโปร่งใส ต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับการ บริหารจัดการที่ดี เนื่องจากความโปร่งใสถือเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้ได้รับการยอมรับจาก ประชาชนและชุมชนซึ่งจะส่งผลต่อภาพรวมขององค์กรในอนาคต และปัจจุบันปัญหาของประเทศ มาจากการขาดจิตสำนึกในการบริหารจัดการที่ดีโดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นสิ่งที่ทำให้ สังคมเสียหาย ซึ่งการทุจริตเกิดขึ้นจากคนที่เห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ ให้อำนาจหน้าที่ทั้งในภาครัฐและ ภาคเอกชน แลกกับผลประโยชน์ที่ตัวเองอยากได้จนกระทั่งเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวม

จากข้อมูลข้างต้น เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษารวมภาคีตำบลที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญ และนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขให้เป็นที่ยอมรับ การบริหารบ้านเมืองตามหลัก ธรรมาภิบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการสร้างความมั่นคงทั้งในระดับประเทศจนถึงระดับรากหญ้าคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งขึ้นพื้นฐานรากของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ควรต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางกรรมวิธีการปกครอง อีก หนึ่งหากประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านตามหลักธรรมภิบาลจะทำให้เกิดความ โปร่งใส ยิ่งขึ้นสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย และลดปัญหาการทุจริตในสังคม มีความสุจริต เกิดการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของ การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ที่สามารถลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารในทุกระดับกับ ประชาชนทุกภาคส่วนให้มีความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี เป็น พื้นที่ศึกษาวิจัย เนื่องจากอำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ หนองปรือตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 ซึ่งเดิมเป็นตำบลหนองปรือแยกจากตำบลหนองรีของอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ด้วยเหตุที่มีอาณาเขตกว้างขวางและอยู่ห่างไกลจากอำเภอบ่อพลอยเป็น ระยะทาง 36 กิโลเมตร ทำให้ราษฎรที่จะไปทำธุรกิจติดต่อกับทางราชการไม่ได้รับความสะดวก ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น ตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการ ท้องถิ่นโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประชาชนชายและหญิงมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่อายุต่างกันมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน
3. ระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน
4. อาชีพต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน
5. รายได้ต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

1. ด้านระยะเวลา ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ได้ทำการศึกษาในระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2549 ถึง 30 เมษายน 2550
2. ด้านเนื้อหา ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาดำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ได้ทำการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลใน 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า
3. ด้านพื้นที่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรในพื้นที่ตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

ท้องถิ่น หมายถึง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537

ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการการบริหารงานที่มุ่งเน้นหลักการ โดยที่มีใจหลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้วจะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด มีองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตระหนักของ กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย เป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่า เป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามบรรจงให้เข้าหน้าของรัฐบาลถือหลักในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกในการทำหน้าที่ขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิด โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของท้องถิ่นหรือประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการเห็นใจ การได้สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

5. หลักความสำนึกรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยบรรจงให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการ ที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล
2. ทราบความแตกต่างการมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล
3. นำไปสู่ความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองท้องถิ่น/ หน่วยงานภาครัฐ
4. เป็นข้อมูล แนวทางให้กับส่วนราชการ/ หน่วยงานภาครัฐนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงาน